

Sygn. akt V Ca 475/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 maja 2014 r.

Sąd Okręgowy w Rzeszowie V Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący-Sędzia	SSO Adam Simoni (spr.)
Sędzia:	SSO Małgorzata Mazur
Sędzia:	SSR del. do SO Jolanta Modrakowska
Protokolant:	st. sekr. sąd. Edyta Rak

po rozpoznaniu w dniu 6 maja 2014 r. w Rzeszowie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) S.A. we W.

przeciwko K. Ś.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Rejonowego w Rzeszowie

z dnia 19 czerwca 2013 r. sygn. akt I C 805/12

I. oddala apelację,

II. zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 600 zł (sześćset złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sygnatura akt V Ca 475/14

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 6 maja 2014 r.

Wyrokiem z dnia 19 czerwca 2013 r. Sąd Rejonowy w Rzeszowie (sygnatura akt I C 805/12) uznał za bezskuteczną w stosunku do powoda (...) S.A. we W. umowę darowizny zawartą przez dłużnika J. Ś. w dniu 17 września 2007 r. w R. przed notariuszem J. P. Kancelaria Notarialna przy ul. (...). Lisa- (...), nr rep. A nr (...)na podstawie której K. Ś. nabyła prawo własności nieruchomości składającej się z działki (...) o pow. 0,08 ha położonej w P. gm. Ś. objętej Kw (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w R. VII Wydział Ksiąg Wieczystych – w celu zaspokojenia wierzytelności

przysługujących powodowi (...) S.A. we W. wobec dłużnika J. Ś. wynikających z wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w R. z dnia 23 lutego 2012 r., sygnatura akt (...)zaopatrzonego w dniu 27 marca 2012 r. w klauzulę wykonalności obejmującego należność główną w kwocie 2 408,42 zł wraz z ustawowymi odsetkami i kwotą 648 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania oraz z nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy L. (1)w L. z dnia 9 listopada 2011 r., sygn. akt (...)zaopatrzonego dnia 2 kwietnia 2012 r. w klauzulę wykonalności obejmującego należność główną w kwocie 3 234,78 zł z ustawowymi odsetkami i kwotą 641 tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Powyższy wyrok zapadł o ustalenia faktyczne zawarte w uzasadnieniu wyroku Sądu Rejonowego k. 170 i n.

Od powyższego wyroku apelację wniosła, działając przez pełnomocnika, pozwana zaskarżając go w całości i zarzucając mu:

- obrazę przepisu prawa materialnego – art. 65 § 2 k.c. poprzez przyjęcie, że dłużnik J. Ś. dokonał w dniu 17 września 2007 r. na rzecz pozwanej darowizny, gdy tymczasem w świetle tego przepisu należało uznać, że zgodnym zamiarem i celem umowy było dokonanie pomiędzy stronami podziału majątku dorobkowego;

- błąd w ustaleniach faktycznych polegającym na przyjęciu, że J. Ś. działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela w chwili dokonywania czynności prawnej

z pozwaną oraz przyjęcie, że pozwana pozostawała w bliskim stosunku z dłużnikiem

i miała świadomość, iż dłużnik działał z pokrzywdzeniem wierzycieli.

W uzasadnieniu apelacji wskazała, że umowa darowizny zawarta przed notariuszem J. P. w dniu 17 września 2007 r. zważywszy na treść

art. 65 § 2 k.c. stanowiła umowę o podział majątku dorobkowego. Nie była sporządzona pod tytułem darmym, lecz w zamian J. Ś. otrzymał służebność osobistą, polegającą na uprawnieniu do zajmowania i korzystania z jednego pokoju w budynku znajdującym się na darowanej nieruchomości. Stąd, zdaniem pozwanej celem umowy nie było uszczuplenie majątku J. Ś.. Pozwana z powyższego twierdzenia nie wywodzi żadnych dalszych konsekwencji.

Ponadto pozwana wskazała, że Sąd Rejonowy błędnie wywiódł, że skoro dłużnikowi pobierane w chwili zawarcia umowy pożyczki wynagrodzenie ledwie starczało na życie, to musi być on niewypłacalny. Pozwana twierdzi, że ten pogląd dłużnika nie wynikał z faktycznej sytuacji finansowej lecz z roszczeniowej postawy dłużnika i jego charakteru. Nadto wskazała, że pomimo przekazania jej nieruchomości dłużnik nadal spłacał swoje zobowiązania zaś powód w chwili zawierania umów pożyczki zdawał sobie sprawę z jego sytuacji finansowej. Zdaniem pozwanej brak było również podstaw do uznania, że w chwili zawierania umowy darowizny pozostawała z dłużnikiem w bliskim stosunku. Wskazała, że w tym czasie pozostawała z nim w separacji powstałej na skutek zupełnego rozkładu pożycia małżeńskiego w tym więzi gospodarczych.

W konsekwencji apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji oraz o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

W odpowiedzi na apelację powód wniósł o jej oddalenie w całości i zasądzenie od strony pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego./k.210-212/.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

W pierwszej kolejności należy stwierdzić, że Sąd Okręgowy w zakresie niekwestionowanych ustaleń faktycznych sądu rejonowego uznając te ustalenia za poczynione w sposób prawidłowy przyjął je za własne i dalsze rozważania czynił na ich podstawie. Z uwagi na to, że zarzut błędu w ustaleniach faktycznych nie dotyczy podstaw podnoszonego zarzutu

obrazy prawa materialnego w pierwszej kolejności sąd odniósł się do tej kwestii jako mającej kluczowe znaczenie dla całego rozstrzygnięcia.

Nie jest zasadny skierowany względem orzeczenia Sądu Rejonowego zarzut obrazy art. 65 § 2 k.c. Zgodnie z art. 888 k.c. przez umowę darowizny darczyńca zobowiązuje się do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem swojego majątku. Zgodnie zaś z art. 894 § 1 k.c. darczyńca, który wykonał zobowiązanie wynikające z umowy darowizny może żądać wypełnienia polecenia, chyba że ma ono wyłącznie na celu korzyść obdarowanego. Nie jest zatem, co do zasady, wykluczone połączenie darowizny z obowiązkiem świadczenia po stronie obdarowanego i nie pozbawia to umowy charakteru nieodpłatności. Decydujący jest bowiem zamiar bezpłatnego przysporzenia darczyńcy niezależnie od uzyskania korzyści lub ekwiwalentu ze strony obdarowanego. Z reguły obciążenie darowizny poleceniem nie oznacza, aby taki był cel jej dokonania, a wypełnienie polecenia nie jest traktowane jako "odpłata" za świadczenie darczyńcy. Za polecenie dopuszczalne w umowie darowizny należy uznać także polecenie, w wykonaniu którego została ustanowiona służebność osobista. Polecenie takie, choć zbliża umowę darowizny do umowy dożywocia, nie zawsze prowadzi do zmiany jej charakteru. Słusznie zatem powód,

w odpowiedzi na apelację wskazał, że nie sposób uznać za czynność odpłatną pokrycie w całości świadczenia wzajemnego z substratu majątkowego, który osoba trzecia nabyła od dłużnika. Pogląd ten jest również utrwalony w orzecznictwie Sądu Najwyższego /por. wyr. SN z 17 maja 2013 r. sygn. I CSK 543/12, publ. LEX nr 1353063/ i zasługuje na pełną akceptację.

Natomiast co do umowy dotyczącej podziału majątku wspólnego odpowiednie stosowanie zgodnie z art. 46 k.r.o. znajdują przepisy odnoszące się do działu spadku (art. 1037 i 1038 k.c.). Pomimo, że przepisy te nie określają postanowień przedmiotowo istotnych doktryna prawa za najważniejsze postanowienia uznaje przede wszystkim:

określenie przedmiotu i zakresu działu, wskazanie jakie składniki majątku otrzymuje każdy z współwłaścicieli oraz ewentualne uregulowanie wzajemnych rozliczeń tj. określenie, że podział następuje bez spłat lub dopłat albo określenie ich wysokości (por. K. Osajda, [w:] K. Osajda (red.), Kodeks Cywilny Komentarz, art. 1037 k.c. teza 59). Za niezbędne uważa się natomiast dokładne określenie wszystkich składników podlegających podziałowi, z wyszczególnieniem i opisem nieruchomości, rzeczy ruchomych oraz innych praw majątkowych (np. wierzytelności), tak by nie było wątpliwości co do zakresu umownego podziału majątku (tak w odniesieniu do umowy o działu spadku J. Kremis [w:] System Prawa Prywatnego t. 10, Warszawa 2009 r. s. 684).

W oparciu o zgromadzony materiał dowodowy można było stwierdzić, że pod względem treści umowa zawarta pomiędzy pozwaną a dłużnikiem J. Ś. bardziej odpowiada umowie darowizny niż umowie o podziale majątku wspólnego. W szczególności z uwagi na to, że umowa ta nie odnosi się do majątku wspólnego a jedynym przedmiotem działu stanowiła nieruchomość wchodząca w skład majątku osobistego dłużnika. Brak w umowie jakichkolwiek odniesień do zobowiązań obciążających tę nieruchomość, a które miałyby przysługiwać pozwanej i wygasły na skutek przeniesienia prawa własności nieruchomości. Dodatkowo ze zgromadzonego w toku sprawy materiału dowodowego jednoznacznie wynika, że pierwotnym celem umowy było zapewnienie domu dla ich niepełnosprawnej córki (k. 65v., k. 72v.) zaś sam dłużnik jednoznacznie przyznaje, że umowa darowizny nie stanowiła rozliczenia podziału majątku dorobkowego (k. 152). Zgodnie z art. 65 § 2 k.c. dokonując wykładni treści umów, należy badać jaki był cel umowy i zgodny zamiar stron. W niniejszej sprawie nie ulega wątpliwości, że zarówno treść, cel jak i zamiar stron wskazuje, że umowa z 17 września 2007 r. jest w istocie umową darowizny.

W świetle powyższych rozważań w ocenie Sądu Okręgowego, Sąd Rejonowy prawidłowo przyjął, że J. Ś. już w dniu 17 września 2007 r. działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Zgodnie z art. 529 k.c. jeżeli w chwili darowizny dłużnik był niewypłacalny, domniemywa się, iż działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. To samo dotyczy wypadku, gdy dłużnik stał się niewypłacalny wskutek dokonania darowizny.

Przepis ten jest wyrazem woli ustawodawcy w ułatwieniu pokrzywdzonemu wierzycielowi dochodzenia swojego roszczenia na wypadek, gdy osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową pod tytułem darmym. Wynika to z faktu, że korzyść, którą ktoś uzyskał za darmo może być słabiej chroniona niż korzyści, za którą ktoś zapłacił. Ponadto, w takiej

sytuacji pokrzywdzenie wierzyciela ma charakter szczególnie wyraźny. Skutkiem wprowadzenia tego domniemania jest przeniesienie ciężaru dowodzenia z powoda na pozwaną osobę trzecią, która winna wykazać, że dłużnik nie miał świadomości pokrzywdzenia wierzycieli. W toku postępowania została wykazana przesłanka do zastosowania domniemania z art. 539 k.c. tj. zaistnienie stanu niewypłacalności po stronie dłużnika. Co prawda, dłużnik wskazywał, że w czasie zaciągania zobowiązań pracował zawodowo, lecz także wskazał, iż nie był w stanie dobrowolnie regulować swoich zobowiązań i prowadzone były przeciw niemu egzekucje komornicze. Po wyzbyciu się własności nieruchomości kolejne egzekucje były umarzane z uwagi na ich bezskuteczność. Dłużnik nie posiadał żadnego innego majątku, z którego możliwe byłoby zaspokojenie się wierzycieli. Z tego względu należało uznać że dłużnik zarówno przed dokonaniem darowizny, jak i po jej dokonaniu był niewypłacalny.

Podnoszone w uzasadnieniu apelacji twierdzenia o wadach osobowości dłużnika nie mogą stanowić podstawy dokonania ustaleń faktycznych pozwalających na obalenie domniemania z art. 529 k.c. W orzecznictwie (wyr. SA w Lublinie z 19 grudnia 2013 r. sygn. akt i ACa 621/13, publ. LEX nr 1416190 z powołaniem na publikację M. P.-S.) wyrażony został słuszny pogląd, że aby obalić powyższe domniemanie należałoby wykazać, że dłużnik nie miał, w chwili dokonywania czynności prawnej, rozeznania pozwalającego na ocenę sytuacji i dokonywania operacji wnioskowania, bądź, że ze względu na szczególną sytuację, w jakiej dłużnik się znajdował, wniosek o krzywdzącym charakterze dokonywanej przez niego czynności był nieuzasadniony. Tymczasem dłużnik doskonale zdawał sobie sprawę z trudnej sytuacji finansowej w jakiej się znajdował. W sytuacji, gdy jego zarobki wynosiło ok. 1 500 zł miesięcznie i były obciążone zajęciami komorniczymi nie sposób uznać, że twierdzenia dłużnika o tym, że w tym czasie nie wystarczało mu środków dla zaspokojenia podstawowych potrzeb wynikały z jego szczególnie wysokich wymagań. Nie można zatem przyznać racji pozwanej, że pomimo jego oczywistych stwierdzeń dłużnik znajdował się w dobrej sytuacji finansowej i nie miał świadomości, że wyzbycie się znacznej części majątku doprowadzi do pokrzywdzenia wierzycieli.

Również drugi zarzut pozwanej co do błędów w ustaleniach faktycznych okazał się bezzasadny. Pozwana starała się wykazać, że w chwili zawarcia umowy darowizny nie była osobą będącą w bliskim stosunku z dłużnikiem. Okoliczność ta jednak w świetle pierwotnych ustaleń, co do charakteru umowy z 17 września 2007 r., nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie. Zgodnie bowiem z art. 528 k.c. w sytuacji, gdy osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie posiadanie wiedzy o tym, czy dłużnik działał z pokrzywdzeniem wierzycieli nie jest konieczna dla stwierdzenia skuteczności skargi pauliańskiej (por. M. Pyziak-Szafnicka, [w:] System Prawa Prywatnego t. 6, Warszawa 2009 r., s. 1271-1272, wyrok SA w Katowicach z 21 marca 2013 r. V ACa 828/12, publ. na Portalu Orzeczeń Sądów Powszechnych - www.orzeczenia.ms.gov.pl). Przepis art. 528 k.c. nie tworzy bowiem kolejnego domniemania, które w postępowaniu dowodowym mogłoby zostać obalone, lecz łagodzi przesłanki dla stwierdzenia bezskuteczności czynności prawnej w trybie art. 527 k.c.

W świetle powyższych ustaleń Sąd Okręgowy uznał, że wyrok Sądu Rejonowego nie był dotknięty zarzuconymi mu w apelacji wadami i w pełni odpowiada prawu. Z tych względów apelacja pozwanej podlegała na podstawie art. 385 k.p.c. oddaleniu jako bezzasadna.

O kosztach postępowania Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 99 k.p.c. w zw. z art. 98 § 1 i 3 k.p.c. obciążając nimi w całości pozwaną, jako stronę przegrywającą w sprawie. Wynagrodzenie pełnomocnika będącego radcą prawnym reprezentującego powoda zostało ustalone na podstawie § 12 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 6 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. nr 163 poz. 1349 ze zm.).